

گۆڤاری ئەكادیمیای كوردی

• ژماره (61) • 2024 •

سەرۆکی ئەكادیمیای كوردی و خاوەن ئیمتیازی گۆڤار

حهههسه عید حهههن

سەرنووسەر:

پ.د. کاروان عومەر قادر

بەرپۆه بهری نووسین:

د. پەخشان فههمی فەرحو

دهستهی نووسهران:

- پ.د. قهیس کاکل توفیق

- پ.د. موحسین ئەحمەد عومەر

- پ.د. بهختیار سهجادی

- پ.د. فەرهاد قادر کهریم

- پ.ی.د. عهبدلواحید ئیدریس شهریف

- پ.ی.د. نهوزاد ئەحمەد ئەسود

- د. لهزگین عهبدولرهمان ئەحمەد

دهستهی پراویژکاران:-

- پ.د. میشیل لیزه نیبیرگ

- پ.د. مارتن فان برونسن

- پ.د. جهلیلی جهلیل

- پ.د. سالح ئاکین

- پ.د. جهغهه شێخولئیسلامی

- پ.د. عهبدولرهمان ئەداک

- پ.د. هاشم ئەحمەدزاده

کێلگه واتاییه کان له شیعره کانی عهبدو لا په شیودا

پ. ی. د. په روین عوسمان مسته فا

به شی دروستکردنی ریگابان /

کۆلێژی تهکنه لۆژیی هه ولێر /

زانکۆی پۆلیته کنیکی هه ولێر

پوخته:

توێژینه وه که به ناوی "کێلگه واتاییه کان له شیعره کانی عهبدو لا په شیودا" یه، کێلگه واتاییه کان بریتین له کۆمه له وشه یه که واتا کانیان په یوه ندییه کی نزیکیان به یه که وه هه یه و تیییدا کێلگه به کارهاتوو هه کانی نێو شیعره کانی شاعیر عهبدو لا په شیو شی کراونه ته وه. توێژینه وه که سوود له ریبازی په سنی وه رگیراوه و بو راده و رێژه کانی ش پستی به ئامار به ستوو هه. ناوه روکی توێژینه وه که ش جگه له پیشه کی، له دوو به ش بیک دیت، به شی یه که م ئه مانه له خو ده گریت: چه مک و پیناسه ی کێلگه واتاییه کان، کورته یه که له باره ی تیوری کێلگه واتاییه کانه وه، بنه ما و پیوه ره کانی تیوری کێلگه واتاییه کان، په یوه ندییه واتاییه کان و په یوه ندییه کان به کێلگه واتاییه کانه وه. له به شی دوو هه می شدا باس له مانه ده گریت: شیکردنه وه ی کێلگه واتاییه کان له شیعره کانی عهبدو لا په شیودا و ئامار و شیکردنه وه ی و پۆلێنکردنی کێلگه واتاییه کان له شیعره کانی عهبدو لا په شیودا. له کۆتاییدا ئه نجام و پیشنیاز و راسپارده و وشه کللییه کان و لیستی سه رچاوه کان له گه ل کورته ی توێژینه وه به زمانی عه ره بی و ئینگلیزی خراونه ته روو.

کللیه وشه کان: کێلگه واتاییه کان، وشه ی فه ره نگی، په یوه ندییه واتاییه کان، شیعر

پیشه‌کی

١-٠. ناویشانی توێژینه‌وه: به ناوی "کێلگه واتایه‌کان له شیعره‌کانی عه‌بدوڵا په‌شی‌ودا" یه و کێلگه واتایه‌کان بریتین له کۆمه‌له‌ وشه‌یه‌ک که واتا‌کانیان په‌یوه‌ندییه‌کی نزیکیان به‌یه‌که‌وه‌ هه‌یه و تیییدا کێلگه به‌کارهاتوو‌ه‌کانی نیو شیعره‌کانی شاعیر عه‌بدوڵا په‌شی‌و شی کرانه‌ته‌وه. ٢-٠. رێباز و سنووری توێژینه‌وه: بۆ توێژینه‌وه‌که سوود له رێبازی په‌سنی وه‌رگه‌راوه و بۆ راده و رێژه‌کانیش پشتی به‌ نامار به‌ستوو و سنووهره‌که‌ش بریتیه‌ له "شیعره‌کانی عه‌بدوڵا په‌شی‌و" له ئاستی واتاسازیدا. زاری کرمانجی ناوه‌راست له توێژینه‌وه‌کاندا به‌کار هێناون. ٣-٠. نامانج و هۆکاری هه‌لبژاردنی توێژینه‌وه‌که: نامانج له توێژینه‌وه‌که ده‌رخستنی راده و رێژه‌ی کێلگه واتایه‌کانه‌ له "شیعره‌کانی عه‌بدوڵا په‌شی‌و" دا، به‌ تابه‌تی له "واتاسازی" دا بریتین له:

١. چۆنیه‌تی به‌ره‌مه‌پێنانی وشه‌ فه‌ره‌ه‌نگیه‌کان له "شیعره‌کانی عه‌بدوڵا په‌شی‌و" دا.

٢. نامانجی هه‌ول و چۆنیه‌تی رێکخستنی کێلگه واتایه‌کانه‌ به‌ پیتی پێوه‌ر و بنه‌ماکانی کێلگه واتایه‌کان له "شیعره‌کانی عه‌بدوڵا په‌شی‌و" دا.

٤-٠. گرنگی توێژینه‌وه: هه‌ولێکه بۆ خستنه‌پرووی راده و رێژه‌ی یه‌که‌ فه‌ره‌ه‌نگیه‌کان له نیو کێلگه واتایه‌کان و رۆڵیان له ده‌وله‌مه‌ندکردنی "شیعره‌کانی عه‌بدوڵا په‌شی‌و" دا و هه‌ولێکه بۆ ده‌رخستنی ئاستی واتاسازی له زمانی کوردیدا له نیو شیعری کوردی به‌ گشتی و له "شیعره‌کانی عه‌بدوڵا په‌شی‌و" دا به‌ تابه‌تی. گرنگی توێژینه‌وه‌ له رێگه‌ی ئەم پرسیارانه‌وه ئەنجام ده‌دریت، وه‌ک: کام له کێلگه واتایه‌کان زیاتر له نیو شیعره‌کانیدا ره‌نگی داوه‌ته‌وه؟ کام یه‌که‌ی فه‌ره‌ه‌نگی زیاتر له نیو شیعره‌کانیدا هه‌یه و له کام کێلگه‌ی واتاییدا؟

٥-٠. مۆونه‌ی توێژینه‌وه: مۆونه‌ی توێژینه‌وه بریتیه‌ له هه‌ندیک له "شیعره‌کانی عه‌بدوڵا په‌شی‌و"، له زاری کرمانجی ناوه‌راست له زمانی کوردیدا.

٦-٠. ناوه‌رۆکی توێژینه‌وه: جگه‌ له پێشه‌کی، له دوو به‌ش پیک دیت، له به‌شی یه‌که‌مدا ئەمانه‌ له‌خۆ ده‌گریت:

چه‌مک و پێناسه‌ی کێلگه واتایه‌کان، کورته‌یه‌ک له باره‌ی تیۆری کێلگه واتایه‌کانه‌وه، بنه‌ماکانی تیۆری کێلگه‌ی واتایی، پێوه‌ره‌کانی تیۆری کێلگه واتایه‌کان، په‌یوه‌ندییه‌ واتایه‌کان و په‌یوه‌ندییان به‌ کێلگه واتایه‌کانه‌وه. له به‌شی دووه‌میشدا باس له‌مانه‌ ده‌کریت: شیکردنه‌وه‌ی کێلگه واتایه‌کان له شیعره‌کانی عه‌بدوڵا په‌شی‌ودا و نامار و شیکردنه‌وه‌ی و پۆلێنکردنی کێلگه واتایه‌کان له شیعره‌کانی عه‌بدوڵا په‌شی‌ودا. له کۆتاییدا ئەنجام و پێش‌باز و پاسپارده‌ و وشه‌ کلییه‌کان و لیستی سه‌رچاوه‌کان له‌گه‌ڵ کورته‌ی توێژینه‌وه‌ به‌ زمانی عه‌ره‌بی و ئینگلیزی خراونه‌ته‌ روو.

١. به‌شی یه‌که‌م

١-١. چه‌مک و پێناسه‌ی کێلگه واتایه‌کان

کێلگه‌ی واتایی (semantic field)، یان کێلگه‌ی فه‌ره‌ه‌نگی (lexical fields)، "بواره‌ واتایه‌کان" به‌م شیوه‌یه‌ پێناسه‌ کراره‌.

کێلگه واتایه‌کان بریتیه‌ له کۆمه‌له‌ وشه‌یه‌ک که واتا‌کانیان په‌یوه‌ندییه‌کی نزیکیان به‌یه‌که‌وه‌ هه‌یه و له سه‌ره‌تادا ئەم کێلگه واتایه‌ له چه‌مکیکی فیزیکیدا به‌کار هاتوو‌ه‌ که باس له بارودۆخی دارشتنی ته‌نکی دیاریکراو ده‌کات، وه‌ک: (کێلگه‌ی کاره‌بایی، کێلگه‌ی موگناتیس، کێلگه‌ی کیشکردن)، که به‌ جیا بنه‌ماکانی دارشتنی کاره‌با و موگناتیس و کیشکردن له شوێنکی دیاریکراویدا نیشان ده‌دات. دواتر ئەم چه‌مکه‌ له زمانه‌وانی نوێدا بۆ وه‌سفکردنی په‌یوه‌ندی وشه‌کان به‌کارهات و پله‌ به‌ پله‌ بۆ رێبازیکی زمانه‌وانی نوێ گۆرا که پیتی ده‌گوتریت "کێلگه‌ی واتایی".

کێلگه (Fields) کۆمه‌لێک وشه‌یه‌ که واتا‌کانیان په‌یوه‌ندییان به‌یه‌که‌وه‌ هه‌یه و به‌ گشتی له ژێر زاراوه‌یه‌کی گشتیدا داده‌نریت، ئەمه‌ش له مۆونه‌یه‌کدا کۆ کراره‌ته‌وه. هه‌روه‌ها "ئه‌و کۆمه‌له‌ وشه‌یه‌ی که به‌ هۆی سیمای واتایی هاوبه‌شیان یه‌ک بوار پیک ده‌هینن، به‌یه‌که‌ هاوباره‌کان ناو ده‌برین" (سه‌فه‌وی، ٢٠٢٢: ١٤٨).

- هه‌روه‌ها "بوا‌ری واتایی یان بوا‌ری فه‌ره‌ه‌نگی ئەو کۆمه‌له‌ وشه‌یه‌ که له پرووی واتاوه‌ په‌یوه‌ندییان به‌یه‌که‌وه‌

ههیه، زۆر جار وشهیهکی گشتی کۆیان دهکاتهوه" (مختار، ١٩٩٨:٧٩).

"Ullmann" ده‌ئێت: "کێلگه‌ی واتایی به‌شیکه له زمانه‌وانی، که‌ گوزارشت له‌ بواریکه‌ی دیاریکراوی هه‌وآل ده‌کات" (أولمان، ١٩٧٢:٢٦). هه‌روه‌ها ده‌ئێت: "بریتیه‌ له‌ کۆمه‌له‌یه‌کی ته‌واوی که‌ره‌سته‌کانی زمان، که‌ ده‌ربرینه‌ له‌ بواریکه‌ی تاییه‌ت له‌ شاره‌زایی" (عه‌لی، ٢٠١١:٩٧).

"نۆردکویست" (Norquist) ده‌ئێت: "کێلگه‌ی واتایی بریتیه‌ له‌ گروویکردنی ده‌نگه‌ هاوشیوه‌کان، وشه‌کان (لیکسیمه‌کان)، هه‌روه‌ها زاراوه‌ی 'کێلگه‌ی واتا' و کێلگه‌ی وشه‌یی و 'سیستمی واتا'، هه‌موویان نامازه‌ به‌ یه‌ک شت ده‌که‌ن، ئه‌ویش بریتیه‌ له‌ 'کێلگه‌ی واتایی'، بۆ هه‌موونه‌: ئەندامه‌کانی جه‌سته‌ی مرو‌وف، دیمه‌نی سروشتی یان نه‌خۆشیه‌کان" (Ghusoon, 2022:188).

له‌ کۆی پێناسه‌کاندا ده‌کرێت بڵێن کێلگه‌ی واتایی کۆمه‌له‌ وشه‌یه‌کن که‌ په‌یوه‌ندییه‌کی هاوبه‌ش له‌ نێوانیدا هه‌یه‌ و تێیدا هه‌موو وشه‌کان ده‌خرینه‌ ژێر زاراوه‌یه‌کی گشتی و گوزارشت له‌ کێلگه‌یه‌کی دیاریکراو ده‌که‌ن.

٢-١. کورته‌یه‌ک له‌ باره‌ی تیۆری کێلگه‌ واتاییه‌کانه‌وه
ئهم تیۆره‌ له‌ لایه‌ن زانای ئەلمانی "Scholar J.Trier -" 1930" له‌ "قۆناغیکه‌ی نوێ له‌ میژووی واتادا" دانراوه‌ و به‌م شیوه‌یه‌ تیۆره‌که‌ کورت ده‌کاته‌وه (http://iojet.org/index.php/IOJET/article/view/359/242).

١. له‌ سیستمی زماندا وشه‌کان په‌یوه‌ندییه‌کی واتایی له‌ نێوانیدا هه‌یه‌، سیستمیکه‌ی فهره‌نگه‌ی پێک ده‌هێنن و ئهم سیستمه‌ش ناجیگیره‌ و له‌ گۆراندایه‌.

٢. به‌ پێی ئه‌وه‌ی وشه‌کانی زمان په‌یوه‌ندیی واتاییان له‌ نێواندا هه‌یه‌، ناکرێت به‌ جیا واتای وشه‌کان شی بکرێنه‌وه‌.

٣. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی وشه‌کان په‌یوه‌ندییه‌کی واتایی له‌ نێوانیدا هه‌یه‌، ده‌توانرێت واتای وشه‌یه‌ک له‌ رێگه‌ی شیکردنه‌وه‌ و به‌راوردکردنی په‌یوه‌ندییه‌ واتاییه‌کان له‌ گه‌ڵ یه‌کترا دیاری بکرێت، چونکه‌ وشه‌ ته‌نیا واتاکه‌ی له‌ نێو بواره‌که‌ی خۆیدا شی ده‌کرێته‌وه‌.

٣-١. بنه‌ماکانی تیۆری کێلگه‌ی واتایی

زمانه‌وانه‌کان هه‌ندیک بنه‌مایان بۆ ئهم تیۆره‌ داناهه‌، وه‌ک:

١. هه‌یج یه‌که‌یه‌کی فهره‌نگه‌ی (Lexeme) ناییت سه‌ر به‌ کێلگه‌یه‌ک زیاتر بێت.

٢. هه‌یج یه‌که‌یه‌کی فهره‌نگه‌ی نییه‌ سه‌ر به‌ کێلگه‌یه‌کی دیاریکراو نه‌بێت.

٣. ناکرێت ئه‌و سیاقه‌ فهرامۆش بکرێت که‌ وشه‌ فهره‌نگیه‌که‌ی تێدا به‌کار دێت (عبداللطیف، ٢٠٠٠:٩٨).

٤. ناییت وشه‌کان به‌ سه‌ره‌خۆی لێکۆلینیان تێدا بکرێت، دوور له‌ پێکهاته‌ی سینتاکسییان.

٥. له‌ کێلگه‌ی واتاییدا وشه‌ ناییت له‌ یه‌ک کاتدا سه‌ر به‌ دوو کێلگه‌ی جیاواز بێت.

٦. له‌ بواری واتاییدا کۆمه‌له‌ وشه‌یه‌ک کۆ ده‌بنه‌وه‌، ته‌نها یه‌ک سه‌رخان بۆ خۆیان هه‌لده‌بژێرن و نابن به‌ ژێرخانی سه‌رخانیکه‌ی تر (بابان، ٢٠٠٥:٢٦).

٤-١. پێوه‌ره‌کانی تیۆری کێلگه‌ واتاییه‌کان

گرینگترین پێوه‌ره‌کانی کێلگه‌ واتاییه‌کان له‌ لایه‌ن (Helling, Wartburg) هه‌و بۆ سێ جۆر پۆلێن کراوه‌، که‌ ئه‌مانه‌ن:

١. گه‌ردوون، وه‌ک: (ئاسمان، زه‌وی، ئاژه‌لان و رووه‌ک)

٢. مرو‌وف، وه‌ک: (جه‌سته‌ی مرو‌وف، بێر و هزر، ژيانی کۆمه‌له‌یه‌تی)

٣. مرو‌وف و گه‌ردوون، وه‌ک: "په‌یوه‌ندییان به‌ زانسته‌ و پێشه‌سازییه‌وه‌" هه‌یه‌ (قدور، ١٩٩٦:٣٠٤).

٥-١. په‌یوه‌ندیی واتایی کێلگه‌ واتاییه‌کان

په‌یوه‌ندیی واتایی بریتیه‌ له‌ په‌یوه‌ندییه‌ی له‌ نێوان یه‌که‌ زمانیه‌کاندا هه‌یه‌ که‌ له‌ نێو کێلگه‌ی واتاییدا به‌م شیوه‌یه‌ ده‌رده‌که‌ون، که‌ ئه‌مانه‌ن:

یه‌که‌م: په‌یوه‌ندیی ستوونی (paradigmatic)

به‌و واتایه‌ دێت که‌ چه‌ندین وشه‌ هه‌ن ده‌توانرێت له‌ جێگه‌ی یه‌کترا به‌کار به‌یژێرن، وه‌ک ده‌ربرینه‌کانی (ترس، تۆقان)، ئه‌مانه‌ ده‌بن به‌ هاوواتا و له‌ ژێر یه‌ک چه‌مکدا کۆ ده‌کرێنه‌وه‌ (بالمه‌ر، ١٩٩٥:٧٨).

په‌یوه‌ندیی ستوونی به‌ واتای په‌یوه‌ندیی فهره‌نگیه‌ی نێوان

وشه کان دیت، واته گۆرینه وهی وشه یهک به وشه یهکی تری هاوئهرک و له هه مان ده ورو بهر له باری ستوونیدا، بی ئه وهی کار له په یوه ندیسی نیوان پرسته کان بکات و واتاکه ی بشیۆنیت، ههروهک له په یوه ندیسی واتایی هاوتادا ده رده که ویت.

دووهم: په یوه ندیسی ئاسۆبی (Syntagmatic)

له م جوړه دا په یوه ندیسی وشه کان له گه ل یه کتردا له یه ک کیلگه ی واتاییدا سه رچاوه ده گریت، وهک ئه وهی له کیلگه ی رهنگه کاندایا رهنگی داوه ته وه (هه مان سه رچاوه، ٨٠).

په یوه ندیسی ئاسۆبی بریتییه له په یوه ندیسی سینتاکسیسی نیوان وشه کان، ده رکه وتن و گونجانیان له سنووری پرسته دا له گه ل یه کتردا به شیۆه یه کی ئاسۆبی.

سپیه م: Collocation

هه ندیک له وشه و زاراوه کانی نیو کیلگه واتاییه کان واتاکانیان به واتای تیگه یشتن و روونکردنه وهی کرده کانیانه وه په یوه ستن، بۆ نمونه: (العبيدي، ٢٠٠٨: ١٩١)، بۆ نمونه: له "گازگرتن" به "ددان" دا، وشه ی ددان له "ددانی شانه" و "ددان" مروؤف جیا ده کاته وه.

٦-١. په یوه ندییه واتاییه کان و په یوه ندییان به کیلگه واتاییه کانه وه

ئه و په یوه ندییه ی له نیوان کیلگه فهره هه نگییه کاندایا هه یه، وا ده کات په یوه ندییه پیوستییه کان له ناو کیلگه واتاییه کاندایا بدۆزرینه وه و "به پیی ئه و په یوه ندییه ی وشه کان، وشه کانی زمانیک له چه ند بواریکدا کو ده بنه وه، به لام بواره کان داخراو نین و زیاد و که م ده که ن و پیوه ندییان پیکه وه هه یه" (خۆشناو، ٢٠١١: ٤١) و پینج جوړ له م په یوه ندییه هه ن که ئه مانه ن:

یه که م: هاوواتایی (Synonymy): دوو وشه یه ک واتایان هه یه.

دووهم: په یوه ندیسی گشت به تاییه ت (Hyponymy): بۆ نمونه ئازه ل جوړیکه له گیاندار و ئه سپیش هه ر ئازه له، به لام واتای خو ی هه لده گریت.

سپیه م: په یوه ندیسی هه مووی به به ش (Part-whole relation): وهک په یوه ندیسی ده ست به جه سته ی مروؤفه وه، په یوه ندیسی به ده سکی ده رگاوه هه یه.

چوارهم: په یوه ندیسی دژواتایی (Antonymy): وشه کان پیچه وانه ی یه کترن، وهک "پیاوی درپژ و پیاوی کورت". پیجه م: په یوه ندیسی جیاوازی (Incompatibility): ئه م جوړه چه مکی نه ریی له خو ده گریت، وهک دژیه ک و به واتاییه کی دیکه نه بوونی ریککه وتن و دژایه تیکردن له هه ردوو لادا، وهک په یوه ندیسی "مه ر و ئه سپ و پشیله و سه گ" له نیوان خو یاندا و له نیو کیلگه ی واتایی ئازه لاندایا (مختار، ١٩٩٥: ٩٨-١٠٥).

ده کریت بلین کیلگه ی واتایی وهک چه مکیکی زمانی ئامازه به و واتایانه ی په یوه ستن به وشه کانه وه ده کات و کومه لیک زانیاریی و چه مکن په یوه ستن به زاراوه یه کی دیاریکراو له بواریک و کیلگه یه کی دیاریکراودا، لیکۆلینه وهش له واتای وشه کان بریتین له شیکردنه وه له سیستمی تیگه یشتن و بوچوون و دابونه ریت و په یوه ندییه کومه لایه تییه کان و شارستانیه ت به ئاراسته کردنی لایه نه ماددی و روچییه که وه ده ییت.

٢. به شی دووهم

١-٢. شیکردنه وهی هه ندیک له په یوه ندییه واتاییه کانی نیو کیلگه واتاییه کان له شیعه رکانی عه بدولا په شیودا

٢-٢. واتای وشه

"جون لاینز" له پیناسه ی واتای وشه دا ده لیت: "بریتییه له ده رئه نجامی په یوه ندییه کانی له گه ل وشه کانی تردا له ناو بواری فهره هه نگییدا".

ههروه ها واتای وشه "بریتییه له چه مکیک/کوژانیارییه ک، ده رباره ی شتیک یان دیارده یه ک، که له ری په یوه ندییه کی له خو وه ییه وه هیما یه کی زمانی ده گه یه نییت" (حه سه ن، ٢٠١٠: ١٧).

له په یوه ندیسی واتایی وشه له نیو کیلگه واتایی شیعه رکانی په شیودا چه ند نمونه یه ک روون ده که ینه وه، بۆ نمونه:

١-٢. هاوواتایی: "کرۆز" (Cruse) ده لیت: "هاوواتا بریتییه له په یوه ندیسی نیوان وشه کان، به مه رچیک ئه و وشانه سیما واتاکانیان له بنه رته دا هاوتابن، به لام هه ندیک جار سیما لاوه کییه کان له گه ل یه کتردا جیاوازی ده بن"

(Cruse, 1986:26). بۆ نمونه:

١. شاعیر ده لیت: رۆژ باش

(په شیۆ: ٢٠٩)

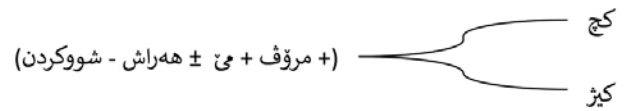
کچانی سه د سال له مه و پیش

٢. شاعیر ده لیت: کیز ته سمه ره که ی هه ولیر

(په شیۆ: ٢٤٨)

له فرگه دا چاوه پیمه

به پیی هیلکاریی ژماره (١) و له نمونه ی ژماره یه که م و دوو همدا، وشه ی "کچ" و "کیز" له دوو ناوچه ی جیاوازی زاری ناوه راستدا به کار دین، سیما واتاییه کانیشیان وه ک یه کن.

هیلکاریی ژماره (١)

٢-٢. په یوه ندی گرتنه وه (Hyponymy): "په یوه ندی گشتیه به تایه ته وه، یان ئه وه په یوه ندییه به که وشه ی تایه ت به گشتیه وه ده به ستیته وه" (بابان، ٢٠٠٥:١٢).

٣. شاعیر ده لیت:

هه موو جاری

زوو ده ژاکن له سه ر گۆرت

هه ر گۆلکی که ده یچنم

خۆ ده زانم عه شقی گۆلی کام ولاتی،

به لام چی بکه م!

گۆلی ئه وی له کو ی بینم!

(په شیۆ: ٢٨٧)

٤. شاعیر ده لیت:

له دوو که لی پاش بۆردوومان، یا گۆله باخ

له خاک و خۆل، یا له شه بوؤ؟

(په شیۆ: ١٠٠)

٥. شاعیر ده لیت:

سه رم... سه ر نییه

گۆله به رۆژه ی هه میسه لاره!

(په شیۆ: ١٤١)

٦. شاعیر ده لیت:

چرکه به ک ئه بریسکینه وه و

ده شکین وه کوو گۆله ته ستیره ی

شه وه زهنگی باخ و په زان

(په شیۆ: ٢٠٣)

به پیی هیلکاریی ژماره (٢) و له نمونه کانی ژماره (٤)، ٥، ٦ دا، وشه کانی (گۆله باخ، شه بوؤ، گۆله به رۆژه، گۆله ته ستیره) سه ر به کینگه ی واتای گۆلن و یه ک سه رخانیان بۆ خۆیان هه لبژاردوو که وشه ی "گۆل" ه له نمونه ی (١) دا و نابن به ژیرخانی سه رخانیکی تر. هه روه ک له م هیلکارییه دا روون کراوه ته وه.

هیلکاریی ژماره (٢)

٣-٢. په یوه ندی دژواتایی (Antonymy): "دیارده یه کی زمانی و واتاییه، رۆلکی گرنه له روونکردنه وه ی واتای وشه ده بینیت" (عه للاف، ٢٠٠٩:١٣٠).

هه روه ها "دژواتایی بریتییه له دوو وشه له واتادا دژواتان" (Yule, 2006:104).

٧. شاعیر ده لیت:

با هه زار جار ئه و خوشک بۆ و من برا بم،

ترسیک هه یه و به رم نادا...

لی ناگه ری خاترجه م و دنیا بم...

(په شیۆ: ١٥٦)

٨. شاعیر ده لیت:

دوو ته رم که وتوون، ته رمی دوو برا

مه ودا ی نیوانیان هالای جه رگی دایک و بابه

(په شیۆ: ٢٣٠)

له نمونه کانی ژماره (٧، ٨) دا ده رکه وتوو که له وشه کانی "خوشک و برا" و "دایک و بابه" سه ر به کینگه ی نه ندانه کانی خیزانن و ئه م جووته که ره ستانه دژواتای به رامبه رین و هه ندیک له سیما واتاییه کانیان جیاوازن و "ناکردنی یه کیکیان بریتییه له په سه ندرکردن یان سه لماندنی ئه وی تریان" (سه عید، ١٩٨٩:٨٣).

هیلکاری ژماره (۳)

به پیی خشته‌ی ژماره (۲) و هیلکاری ژماره (۳)، زۆرتیرین ریژه‌ی کینگه‌ی واتایی به کارهاتوو له شیعره‌کانی په‌شیودا بریتیه له وشه‌ی "چاو" به ریژه‌ی (۱۴%)، هه‌روه‌ها ئه‌ندامی "ده‌ست و دل"یش به ریژه‌ی (۱۰%) و (۸%) هاتوو، به‌لام که‌متربین ریژه‌ی به کارهاتوو له وشه‌کانی (مه‌مک، روومه‌ت، پرچ، چۆک) دا ده‌رکه‌وتوو، ئه‌مه‌ش ئه‌وه ده‌سه‌لمینیت که شاعیر له فهره‌نگی شیعره‌کانیدا زیاتر ئه‌م وشانه‌ی بو ده‌ربیرینی هه‌سته‌کانی و له دارشتنی شیعره‌کانیدا به کار هیناوه. دووهم: کینگه‌ی واتایی ئه‌ندامانی خیزانی مروڤ

کینگه‌ی واتایی ئه‌ندامانی خیزان			
ژماره	وشه	ژماره	وشه
۴	ژن	۵	دایک
۳	ئافره‌ت	۱	باوک
۴	مندال	۳	خوشک
۱	بیوه‌ژن	۵	برا
۱	بیوه‌میرد	۷	کچ
		۳	کور
		۴	مندال

خشته‌ی ژماره (۳)

بابه	دایک	برا	خوشک
+ ناو	+ ناو	+ ناو	+ ناو
+ به‌رجه‌سته	+ به‌رجه‌سته	+ به‌رجه‌سته	+ به‌رجه‌سته
+ ژمیردراو	+ ژمیردراو	+ ژمیردراو	+ ژمیردراو
+ زیندوو	+ زیندوو	+ زیندوو	+ زیندوو
+ مروڤ	+ مروڤ	+ مروڤ	+ مروڤ
- می	- نیر	- می	- نیر

خشته‌ی ژماره (۱)

۳. جوهره‌کانی کینگه‌ی واتایی له شیعره‌کانی په‌شیودا

یه‌که‌م: کینگه‌ی واتایی تایبه‌ت به جهسته‌ی مروڤ، وه‌ک: ئه‌ندامه‌کانی جهسته‌ی مروڤ: کینگه‌ واتاییه‌کانی جهسته‌ی مروڤ چ ئه‌وانه‌ی له ناوه‌وه‌ن یان ئه‌و ئه‌ندامانه‌ی له ده‌روه‌ی جهسته‌ی مروڤن، له شیعره‌کانی عه‌بدو لا په‌شیودا وشه‌کان به ریژه‌یه‌کی زۆر به کار هیناون، هه‌روه‌ک له‌م خشته‌یه‌دا روون کراوه‌ته‌وه:

کینگه‌ واتاییه‌کانی جهسته‌ی مروڤ			
ژماره	وشه	ژماره	وشه
۶	سنگ	۳۷	چاو
۳	پن	۲۷	ده‌ست
۵	بسک	۲۰	دل
۵	مل	۱۴	سه‌ر
۴	به‌ژن	۱۴	گوڤ
۲	مه‌مک	۱۳	پشت
۲	روومه‌ت	۱۰	زمان
۴	گلینه	۹	په‌نجه
۲	پرچ	۷	ده‌م
۲	چۆک	۷	گه‌رده‌ن

خشته‌ی ژماره (۲)

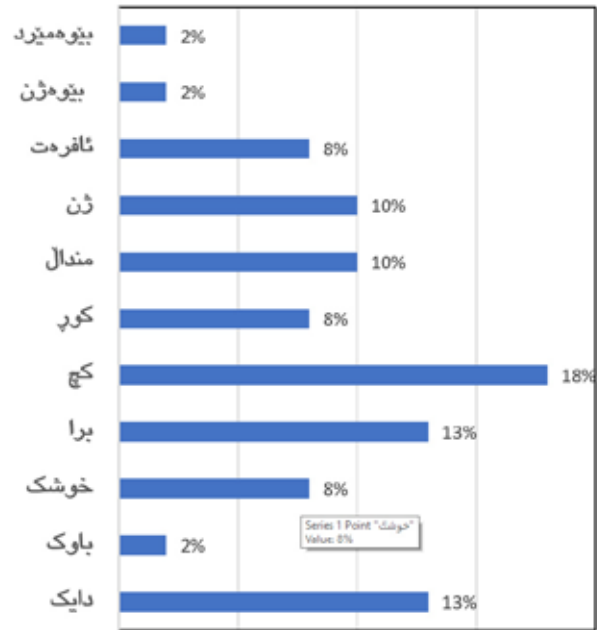

هیلکاریی ژماره (٥)

به پێی خستهی ژماره (٤) و هیلکاریی ژماره (٥)، زۆرتیرین رێژهی کینلگه واتاییهکانی نازهلان له شیعهرهکانی په شیودا له زاراوهکانی تایبته به ناوی بانندهکان به کار هاتووه که رێژهکهی بریتییه له (٥٨%) و کهمترین رێژهش له زاراوهکانی تایبته به نازهله ئاوییهکان به رێژهی (١١%) به کار هاتووه. ئەمەش ئەوه دهگهیهنیت که شاعیر زۆر گرنگی به باننده داوه و شیعهرهکانی پێ پازاندووهتهوه و بۆ مهبهستی تایبته له شیعهرهکانیدا به کاری هیناوه.

٤-٢. کینلگهی واتایی تایبته به زاراوهی نازهل و باننده به کهم: رێژهی کینلگهی واتایی تایبته به زاراوهی باننده

کینلگهی واتایی ئەندامانی خیزانی مروف

هیلکاریی ژماره (٤)

به پێی خستهی ژماره (٣) و هیلکاریی ژماره (٤)، زۆرتیرین رێژهی کینلگه واتایی به کارهاتوو له شیعهرهکانی په شیودا بریتییه له وشه "کچ" به رێژهی (١٨%) و "دایک" به رێژهی (١٣%) و کهمترین رێژهی به کارهاتووش بریتییه له "بیوهمیرد و بیوهون" به رێژهی (٢%). ئەمەش ئەوه دهگهیهنیت که شاعیر له شیعهرهکانیدا زیاتر شیعری بۆ "دایک و کچ" نووسیوه.

٤. کینلگه واتاییهکانی نازهل له شیعهرهکانی په شیودا

٤-١. کۆی ژماره و رێژهی کینلگهی واتایی تایبته به زاراوهی نازهلان

کینلگهی واتایی تایبته به زاراوهی نازهلان													زاراوه	
کۆی گشتی	پلینگ	گورگ	شیر	مهه	کارمامز	سموره	کهه	مار	ههسب	کهرونشک	قورینگ	قاز	نازهنی سههرزهوی	
38	1	5	2	1	2	2	8	4	6	3	2	2	2	
کۆی گشتی	رهش	قهله	کینشکه	باز	به ره سنیلکه	چوله که	قهل	سهسارک	ههلو	میرووله	زهرده واله	باساری	مهه	نازهنی ناوی
20	1	1	1	2	1	1	2	5	2	1	1	1	2	5
کۆی گشتی										قرش	نههنگ	ماسی	نازهنی ناوی	
7										1	1	5		

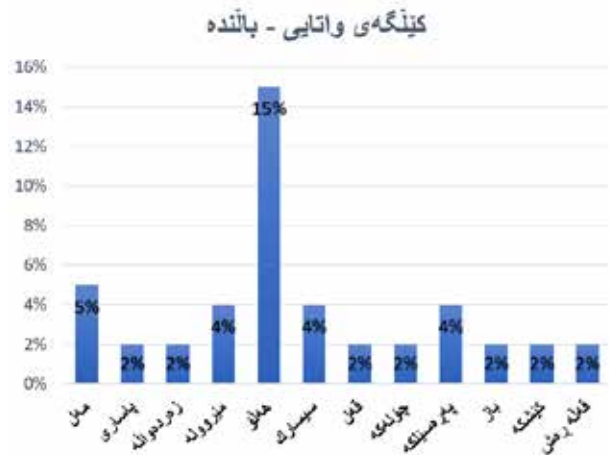
خستهی ژماره (٤)

بو دارشتنی شیعره کانی په نای بردووته بهر ئه وشه یه و واتای شیعره که ی له ریگه ی ئه م وشه یه وه قوولتر و سه رنجراکیشتر کردوو ه .
سییه م: ریژه ی کیلگه ی واتای تاییه ت به زاراه ی ئاژه لی ئاوی

هیلکاری ژماره (٨)

به پی خسته ی ژماره (٤) و هیلکاری ژماره (٨)، زورتترین ریژه ی کیلگه واتایه کانی ئاژه لآن له شیعره کانی په شیودا له زاراهه کانی تاییه ت به زاراه ی ئاژه لی ئاوی؛ وشه ی "ماسی" به ریژه ی (٧٢%) به کار هیناوه و وشه کانی وه ک "نه ههنگ و قرش" هه ردووکیان به یه کسان ی به ریژه ی (١٤%) له نیو شیعره کانی دا به کار هاتوون.

هیلکاری ژماره (٦)

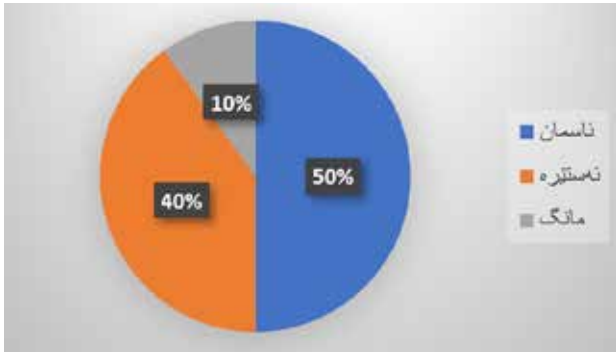
به پی خسته ی ژماره (٤) و هیلکاری ژماره (٦)، زورتترین ریژه ی کیلگه واتایه کانی ئاژه لآن له شیعره کانی په شیودا له زاراهه کانی تاییه ت به زاراه ی بالنده؛ وشه ی "هه لو" به ریژه یه کی زور به کار هیناوه که بریتیه له (١٥%) و که مترین ریژه ش له وشه کانی (قه له ره ش، کیشکه، باز) به ریژه کانی (٢%) بو هه ره یه کیکیان به کار هاتوو ه .
دوو م: ریژه ی کیلگه ی واتای تاییه ت به زاراه ی ئاژه لی سه ر زه ی

هیلکاری ژماره (٧)

به پی خسته ی ژماره (٢) و هیلکاری ژماره (٧)، زورتترین ریژه ی کیلگه واتایه کانی ئاژه لآن له شیعره کانی په شیودا له زاراهه کانی تاییه ت به زاراه ی ئاژه لی سه ر زه ی ویدا وشه ی "که ر" به ریژه ی یه که م (٢٠%) به کار هاتوو ه و وشه ی "هه سپ" به ریژه ی (١٥%) و له دوای ئه ویش وشه ی "گورگ" دیت به ریژه ی (١٣%) هاتوو ه، به لام وشه ی "مه ر" که مترین ریژه ی هه یه که بریتیه له (٢%)، ئه مه ش ئه وه ده گه یه نیت که شاعیر "که ر" وه ک ئاژه لیک

به کهم: زاراوهی جوگرافی - ئاسمانی

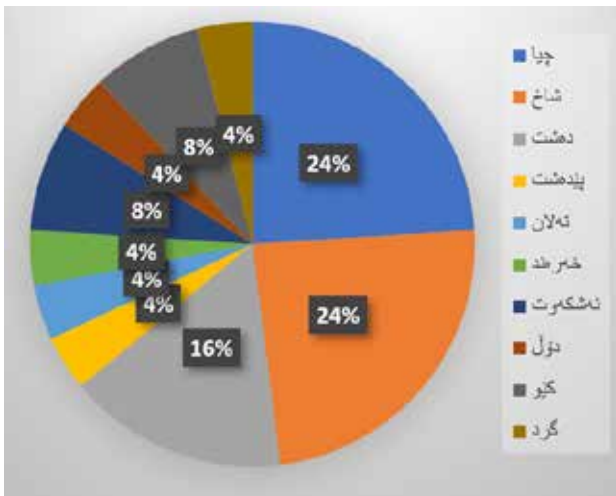

هینکاریی ژماره (١٠)

به پێی خشتهی ژماره (٥) و هینکاریی ژماره (١٠)، زۆرتیرین رێژهی کینگه واتاییه کانی زاراوهی جوگرافی - ئاسمانیدا؛ زاراوهی "ئاسمان" به رێژهی ٥٠% و زاراوهی مانگیش به رێژهی ١٠% به کار هینراوه.

دووهم: زاراوهی جوگرافی - وشکایی

هینکاریی ژماره (١١)

به پێی خشتهی ژماره (٥) و هینکاریی ژماره (١١)، زۆرتیرین رێژهی کینگه واتاییه کانی زاراوهی جوگرافی - وشکایی؛ زاراوه "چیا و شاخ" به رێژهی ٢٤% که به زۆرتیرین رێژه داده نریت.

٥. کینگه واتاییه کانی زاراوه جوگرافییه کان له شیعه کانی په شیودا

١-٥. کۆی گشتی رێژهی کینگه واتاییه کانی زاراوه جوگرافییه کان له شیعه کانی په شیودا

کینگه واتاییه کانی زاراوهی جوگرافییه کان							
به گشتی		ئاوی		وشکایی		ئاسمانی	
ژماره	ناو	ژماره	ناو	ژماره	ناو	ژماره	ناو
٧	ولت	١٠	دهریا	٦	چیا	٢٥	ئاسمان
٥	خاک	٥	پووبار	٦	شاخ	٢٠	ئەستێرە
١٣	نیشتمان	٣	زهریا	٤	دهشت	٥	مانگ
١٠	شار	٢	چەم	١	پێدەشت		
٢	گوند	٣	جۆگە	١	تەلان		
١	دقی	١	تافگە	١	خەره‌ند		
١	پایته‌خت	١	به‌سته‌له‌ک	٢	ئەشکەوت		
١٣	کوردستان			١	دۆڵ		
١	شار			٢	کیو		
١	مه‌مله‌که‌ت			١	گرد		
٥٤		٢٥		٢٥		٥٠	

خشتهی ژماره (٥)

هینکاریی ژماره (٩)

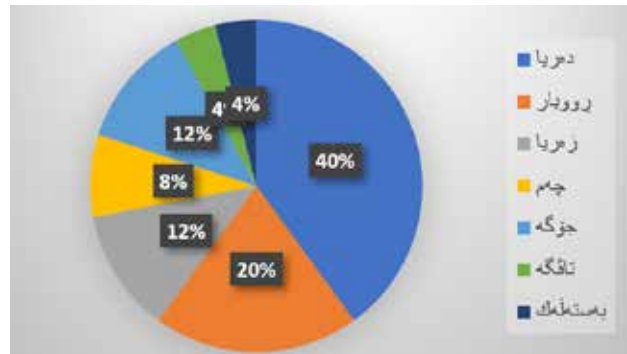
به پێی خشتهی ژماره (٥) و هینکاریی ژماره (٩)، زۆرتیرین رێژهی کینگه واتاییه کانی زاراوه جوگرافییه کان به گشتی زاراوهی تایهت به وشکایی به رێژهی ٣٥% و زاراوهی تایهت به ئاسمانیش به رێژهی ٣٣% به کار هینراوه.

سینهم: زاراوهی جوگرافی - ئاوی

به کهم: کینگی واتایی کات و وهرزه کانی سأل

کینگی واتایی کات و وهرزه کانی سأل											
ژاراوه		کات و وهرزه کانی سأل									
وهرزه کانی سأل	بههار	هاوین	پاییز	زستان							
ژماره	۸	۵	۶	۴							
کاته کانی رۆژانه	بهانی	له مرق	دوین	ئواره	سهی	شهو	نیو شهو	ئینسا	عهر	کارپوه	رۆژهلان
ژماره	۹	۱	۴	۱۰	۳	۲۲	۷	۱۰	۱	۳	۲
کاته کانی سأل	رۆژ	سأل	مانگ								
ژماره	۱۵	۱۰	۳								

خشتهی ژماره (۶)

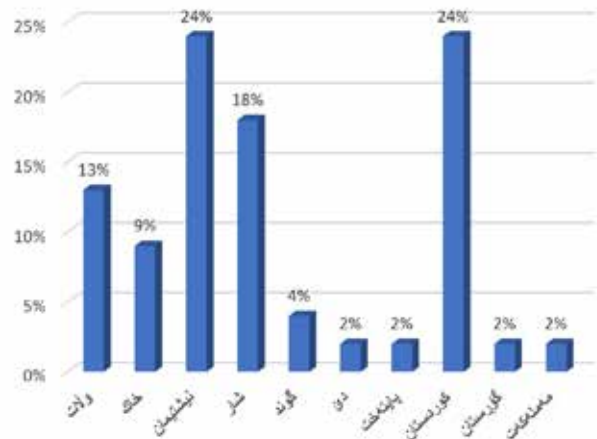
هینکاریی ژماره (۱۲)

به پیتی خشتهی ژماره (۵) و هینکاریی ژماره (۱۲)، زۆرتین ریزهی کینگی واتاییه کانی زاراوهی جوگرافی - ئاویدا؛ زاراوهی "دهریا" به ریزهی ۴۰% که به زۆرتین ریزه داده نریت. چوارهم: زاراوهی جوگرافی - شوین به گشتی

هینکاریی ژماره (۱۴)

به پیتی خشتهی ژماره (۶) و هینکاریی ژماره (۱۴)، زۆرتین ریزهی کینگی واتایی تاییهت به زاراوهی وهرزه کانی سأل؛ زاراوهی وهرزی "بههار" به ریزهی ۳۵% که به زۆرتین ریزه داده نریت و کهترین ریزهی به کارهاتووش له به کارهینانی زاراوهی وهرزی "زستان" دا به ریزهی ۱۷% بووه.

هینکاریی ژماره (۱۳)

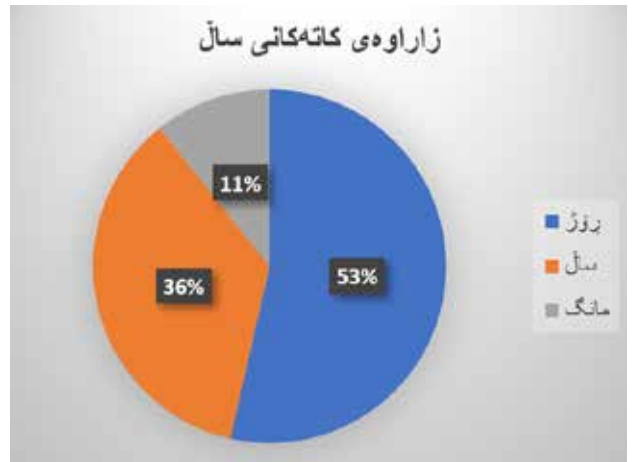
به پیتی خشتهی ژماره (۵) و هینکاریی ژماره (۱۳)، زۆرتین ریزهی کینگی واتاییه کانی زاراوهی شوینی جوگرافی به گشتی؛ زاراوه کانی "نیشتمان و کوردستان" به ریزهی ۲۴% که به زۆرتین ریزه داده نرین. کینگی واتایی تاییهت به زاراوهی سروشت و کاته کان، وهک:

هینکاریی ژماره (۱۵)

به پیتی خشتهی ژماره (۶) و هینکاریی ژماره (۱۵)، زۆرتین ریزهی کینگی واتایی تاییهت به زاراوهی کاته کانی رۆژانه؛ زاراوهی "شهو" به ریزهی ۳۵% که به زۆرتین ریزه داده نریت.

به پیتی خشتهی ژماره (٧) و هیلکاریی ژماره (١٧)، زۆرتیرین رێژهی کێلگهی واتایی تایبتهت به که شوههوا؛ زاراوهی "باران" به رێژهی ١٤% که به زۆرتیرین رێژه داده نریت. که مترینیش له زاراوه کانی (په لکه زێرینه، زه مینله رزه، سێبه ر، لافاو، زریان، ته رزه) دا به رێژهی ٢% به کار هیتراوه. چ. کێلگهی واتایی تایبتهت به زاراوهی په نگ.

هیلکاریی ژماره (١٦)

به پیتی خشتهی ژماره (٦) و هیلکاریی ژماره (١٦)، زۆرتیرین رێژهی کێلگهی واتایی تایبتهت به زاراوهی کاته کانی سأل: زاراوهی "رۆژ" به رێژهی ٥٣% که به زۆرتیرین رێژه داده نریت و که مترین رێژهی به کارهاتووش له به کاره پینانی زاراوهی "مانگ" دا به رێژهی ١١% بووه. دووه م: زاراوهی تایبتهت به که شوههوا

هیلکاریی ژماره (١٨)

به پیتی هیلکاریی ژماره (١٨)، زۆرتیرین رێژهی کێلگهی واتایی تایبتهت به زاراوهی په نگ؛ په نگ "زه رد" به رێژهی ٢٩% که به زۆرتیرین رێژه داده نریت. هه روه ها که مترین رێژه له په نگه کانی "سه وز و مۆر" دا به رێژهی ٥% ده رکه وتوووه.

ئه نجام

1. که ره سه ته فه ره نه نگیه به کارهاتوووه کان له تپو شيعره کانی په شپو دا به هوی په يوه ندييه واتاييه کانه وه پیکه وه گری دراون و وشه کانیش به پیتی ئه و واتاييه ده بيه خشن؛ بوون به ئه ندام له کێلگه په کی واتایی و شپوهی گرووپیان له گه ل وشه کانی تر پیک هیتاوه.
2. زۆرتیرین رێژهی کێلگه واتاييه کانی تایبتهت به مروّف له شيعره کانی په شپو دا بریتيه له: ئ رێژهی کێلگه واتاييه کانی جه سه تهی مروّف، له وشه ی "چاو" دا به رێژهی (١٤%)، چونکه سه رنجرا کیشترین ئه ندام له جه سه تهی مروّف دا بووه که جیگه ی سه رنج و ئیلهامی شيعره لای په شپو ی شاعیر.

زاروه	رێژ	زاروه	رێژ	زاروه	رێژ
هه ور	٩	کرپوه		سێبه ر	
باران	١٣	برووسک		لافاو	
گه رمی	٤	هه تاو		زریان	
په شه با	٨	به فر		با	
په لکه زيرينه	٢	خوناو		ته رزه	
زه مینله رزه	٢	شه پۆل		تۆفان	

خشتهی ژماره (٧)

هیلکاریی ژماره (١٧)

پەراۋىزە كان

۱. ئەم زاراۋە يە (semantic field) لە زمانى كوردى و لە ئاستى و اتاسازىدا، جگە لەم زاراۋە يە؛ زاراۋە "بۈۋارى و اتايى" ش بە كار ھاتوۋە، ئىمەش لەم توۋىنە ۋە يەدا زاراۋە "كىلگە ي و اتايى" مان بە كار ھىناۋە.

۲. بۇ زانىبارى زياتر، پروانە: ھۆگر مەحمود فەرەج (۱۹۹۳).

۳. بۇ زانىبارى زياتر، پروانە: ھۆگر مەحمود فەرەج (۱۹۹۳)، ل(۱۱-۱۴).

۴. بۇ زانىبارى زياتر، پروانە: فەرھاد تۇفيق ھەسەن (۲۰۱۰)، ل(۳۰-۳۹)، تالېب ھوسەين ەلى (۲۰۱۱)، ل(۶۲-۷۲).

۵.

۶. تالېب ھوسەين ەلى (۲۰۱۱)، و اتاسازى چەند بابە تىكى لىكدانە ۋە ي و اتاي وشە، ۋە رگىراۋە لە "Lyonys, J" (1977).

سەرچاۋە كان

يەكەم: سەرچاۋە بە كوردى

۱. بابان، ەبەدوللا ەزىز (۲۰۰۵)، ھايۋىنىم و ھەندى پەيوەندى و اتاي لە زمانى كوردىدا، نامە ي دكتورا، كۆلىزى زمان، زانكۆ ي سەلاھەدىن.

۲. پەشىۋو، ەبەدوللا (۲۰۰۸)، ھەسىم ھەورە و پكىفم چىا، چاپى سىيەم، كوردستان، ھەولير.

۳. ھەسەن، فەرھاد تۇفيق (۲۰۱۰)، پەيوەندىيە سىمانتىكىيە كان و ھەندىك دىاردە ي و اتايى لە زمانى كوردىدا، نامە ي ماستەر، زانكۆ ي سلىمانى.

۴. خۇشناۋ، شىروان ھسىن (۲۰۱۱)، تىروانىنىكى نوى بۇ سىنوئىم لە زمانى كوردىدا (نامە ي ماستەر) (بلاوكراۋە)، چاپى يەكەم، چاپخانە ي دىلان، بەرپۆە بەرايە تىي چاپ و بلاوكردنە ۋە ي سلىمانى، سلىمانى.

۵. سەفەۋى، كۆرش (۲۰۲۰)، ناسىنى و اتاسازى، ۋە رگىرانى: شىروان ھسىن خۇشناۋ، چاپخانە ي ناۋەندى ئاۋير بۇ چاپ و بلاوكردنە ۋە، چاپى يەكەم، ھەولير.

۶. سەعىد، بىخال ەبەدوللا (۱۹۸۹)، و اتاسازى وشە، نامە ي ماستەر، كۆلىزى ئاداب، زانكۆ ي سەلاھەدىن.

۷. ەللاف، پەروىن ەوسمان مستەفا (۲۰۰۹)، و اتا و ۋە رگىران (لىكۆلىنە ۋە يەكى و اتاسازىيە)، چاپى يەكەم، دەزگاي توۋىنە ۋە ي و بلاوكردنە ۋە ي موكرىان، چاپخانە ي رۆژھەلات، ھەولير.

۸. ەلى، تالېب ھسىن (۲۰۱۱)، و اتاسازى چەند بابە تىكى لىكدانە ۋە ي و اتاي وشە، چاپى يەكەم، چاپخانە ي رۆژھەلات، ھەولير.

ب. زۆرتىرە يىزە ي كىلگە ي و اتايى ئەندامە كانى خىزانى مرۇف لە شىعەرە كانى پەشىۋدا برىتىيە لە وشە ي "كچ" بە يىزە ي (۱۸%) و "دايك" بە يىزە ي (۱۳%).

۳. زۆرتىرە يىزە ي كىلگە و اتاييە كانى ئازەلانىش لە شىعەرە كانى پەشىۋدا لە زاراۋە كانى تاييەت بە ناۋى بالندە كان بە كار ھاتوۋە، كە يىزە كە ي برىتىيە لە (۵۸%) و لە زاراۋە كانى تاييەت بە بالندە وشە ي "ھەلۆ" بە يىزە يەكى زۆر بە كار ھىنراۋە، لە زاراۋە كانى تاييەت بە ئازەلى سەر زەۋىدا وشە ي "كەر" بە يىزە ي يەكەم (۲۰%) بە كار ھاتوۋە، ھەروەھا تاييەت بە زاراۋە ئازەلى ئاۋى وشە ي "ماسى" بە يىزە ي (۷۲%) بە كار ھىناۋە.

۴. زۆرتىرە يىزە ي كىلگە و اتاييە كانى زاراۋە جوگرافىيە كان بە گشتى زاراۋە ي تاييەت بە وشكايى بە يىزە ي ۳۵%، لە زاراۋە كانى جوگرافى - ئاسمانىدا زاراۋە ي "ئاسمان" بە يىزە ي ۵۰% بە كار ھىنراۋە، لە زاراۋە جوگرافى - وشكانىدا زاراۋە كانى "چىا و شاخ" بە يىزە ي ۲۴% ھاتوۋە، ھەروەھا لە جوگرافى - ئاۋىدا زاراۋە ي "دەريا" بە يىزە ي ۴۰% بە كار ھىنراۋە. ھەروەھا لە زاراۋە شوئىنى جوگرافى بە گشتى، زاراۋە كانى "نىشتمان و كوردستان" بە يىزە ي ۲۴% كە بە زۆرتىرە يىزە دادەنرىن.

۵. زۆرتىرە يىزە ي كىلگە ي و اتايى تاييەت بە زاراۋە ۋە رزە كانى سالى، زاراۋە ي ۋە رزى "بەھار" بە يىزە ي ۳۵% بوۋە و لە زاراۋە كاتە كان لە (۲۴) كاتزميردا زاراۋە ي "شەۋ" بە يىزە ي ۳۵% كە بە زۆرتىرە يىزە دادەنرىت، زاراۋە كانى تاييەت بە كاتە كانى سالى برىتىيە لە زاراۋە ي "رۆژ" بە يىزە ي ۵۳% بە كار ھىنراۋە.

۶. زۆرتىرە يىزە ي كىلگە ي و اتايى تاييەت بە كە شۋە ۋە؛ زاراۋە ي "باران" بە يىزە ي ۱۴%، كە لەم كىلگە يەدا بە زۆرتىرە يىزە دادەنرىت.

۷. زۆرتىرە يىزە ي كىلگە ي و اتايى تاييەت بە زاراۋە ي رەنگ؛ رەنگى "زەرد" بە يىزە ي ۲۹% كە لەم كىلگە يەدا بە زۆرتىرە يىزە دادەنرىت.

٩. فه رهج، هۆگر مهحموود (١٩٩٣)، بواره واتایه کان، نامه‌ی ماستهر، کۆلیژی ئاداب، زانکۆی سه‌لاحه‌دین.
- دووهم: سه‌رچاوه به عه‌ره‌بی**
٩. أولمان، ستیفن (١٩٧٢)، دور الکلمه فی اللغة، تر: کمال بشر، المطبعة العثمانية، القاهرة، مصر.
١٠. العبيدي، رشيد عبدالرحمن (٢٠٠٨)، مباحث فی علم اللغة واللسانيات، دار الشؤون الثقافية العامة، الطبعة الاولى.
١١. ف. ر. بالمر (١٩٩٥)، علم الدلالة اطار جديد، ترجمة: صبري إبراهيم، دارالمعرفة الجامعية.
١٢. قدور، احمد محمد (١٩٩٦)، مبادئ اللسانيات، دار الفكر المعاصر، دمشق - سوريا، ط١.
١٣. عبد اللطيف، محمد حماسة (٢٠٠٠)، النحو والدلالة، دار الشروق، القاهرة، مصر، (ط١).
١٤. مختار، أحمد (١٩٩٨)، علم الدلالة، عالم الكتب، ط٥، القاهرة، مصر.

سێهه‌م: سه‌رچاوه به ئینگلیزی

15. Changhong, G. (2013), The Application of the Semantic Field Theory in College English Vocabulary Instruction, Chinese Journal of Applied Linguistics
16. Ghusoon Abdul Kadhim Fara j(2022) Semantic Field of Utterances in “Healthy Living Guide, The International Journal on Humanities and Social Sciences. Volume(32), April, 2022.
17. Cruse, D.A (1986), Lexical semantics: Cambridge, Cambridge University Press.
18. Lyons, J. (1977), Semantics, Cambridge University press, Volume
19. Yule, G (2006) The study of Language: New York: Cambridge University press.
- <http://iojet.org/index.php/IOJET/article/view/٢٤٢/٣٥٩>

المخلص

تغطي هذه الدراسة موضوع (الحقول الدلالية في أشعار عبدالله به شيو)، إنَّ الحقول الدلالية عبارة عن مصطلح يطلق على مجموعة من كلمات ترتبط دلالتها وتشارك جميعاً في التعبير عن المعنى العام، اقتضت طبيعة الموضوع استخدام المنهج الوصفي في البحث لاعطاء صورة شاملة من خلال البيانات الواردة في اشعار به شيو، فضلاً عن استخدام الأسلوب الاحصائي حيثما تطلبت الضرورة ذلك لتعداد النسب و معدل بيانات البحث. وفقاً للمنطلق المنهجي لدراسة هذا الموضوع، تمَّ اعتماد الخطة يتضمن الى جانب المقدمة، مبحثين، المبحث الأول: تناولت فيه تعريف الحقل الدلالي و المعجمي، وكذلك المبادئ التي تقوم عليها النظرية الحقول الدلالية و علاقتها بالمعنى و التطرق الى العلاقات الدلالية، أما المبحث الثاني فقد خصص لتطبيق النظرية على أشعار به شيو في مجموعة من الحقول الدلالية تناولته المبحث من جوانبها المختلفة. وفي الخاتمة، تم الإشارة الى النتائج التي تم توصل اليها والاقتراحات والتوصيات والاشكال في هذا البحث، كذلك يتضمن قائمة بأسماء المصادر التي اعتمدت في البحث و ملخص باللغتين العربية و الانجليزية.

الكلمات المفتاحية: الحقول الدلالية، الكلمات المعجمية، العلاقات الدلالية، الشعر.

Abstract

This study is entitled (Semantic Fields in the Poetry of Abdullah Pashew). The semantic fields are a group of words, with relationship between them. the semantic fields of the poet Abdullah Pashew were analyzed. The study gets used from the descriptive approach quoted, in degree and rate. It depends on enumeration. However, an introduction in the body of the study, it contains the concepts, definition of semantic fields, a summary of the theory of semantic fields, the basics of the theory of semantic fields, the standards of semantic fields and their relationships to semantic fields. The second part is about the analysis of semantic fields in the poetry of Abdullah Pashew, enumeration, analysis, classification and Semantic fields in Abdullah Pashew's poetry. In conclusion, the author mentioned the findings of the study, suggestions and recommendations, with a list of names and sources, furthermore, the summary of the study in both Arabic and English.

Keywords: semantic fields, lexical words, semantic relationships, poetry